

Haidt, Jonathan

ÚZKOSTNÁ GENERÁCIA. AKO ZÁSADNÁ ZMENA DETSTVA SPÔSOBUJE DUŠEVNÉ CHOROBY

Bratislava: NOXI, 2025

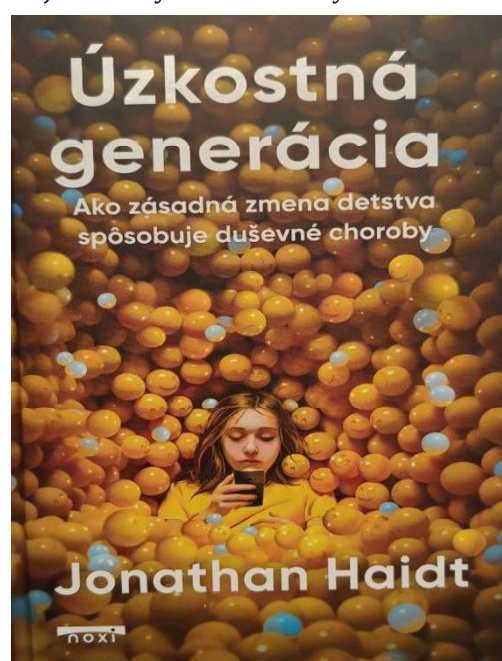
Publikácia predkladá analýzu zmeny detstva v kvalite vývinu detí, následne poukazuje na prejavy úzkostných stavov vychádzajúcich z novodobého detstva v digitálnej dobe odzrkadľujúc sa na duševnom zdraví celej generácie. Pre sociálnych pracovníkov a pracovníčky v práci s deťmi a mládežou možno teda tento dôsledok sledovať nie len ako ojedinelú deviáciu psychiky, ale ako *celospoločenský patologický jav*, ktorý ovplyvňuje postoj jedinca k sebe samému, narúša jeho schopnosť vstupovať a prosociálne fungovať v interakciách s inými, nehovoriac o prístupe k spoločnosti ako celku.

Jonathan Haidt (sociálny psychológ a profesor na New York University) sám píše, že hlavnou témou knihy sú dva trendy (prílišná ochrana v skutočnom svete a nedostatočná ochrana vo virtuálnom svete), ktoré sú príčinami toho, prečo sa z detí narodených po roku 1995 stala „úzkostná generácia“. Používa v pomenovaní kapitol metaforický jazyk, ktorého symbolika však umožňuje naplno pochopiť problematiku populácie a súčasne odborná verejnosť nájde prítomné literárne zdroje nasaturované odbornými publikáciami, vedeckými štúdiami a časopiseckými príspevkami k jednotlivým kapitolám.

Úvodom charakterizuje status quo západnej spoločnosti, ktorá nechala celú generáciu tráviť čas na mieste bez kontroly a bez overenia následkov digitálneho sveta na deťoch, ktorých frontálny kortex nie je pripravený a dovivnutý na dávky dopamínu poskytované algoritmami sociálnych sietí. Stále podľa autora platí, že ak niečo robia „všetci“, ešte to nemusí byť v poriadku. Podáva kritiku, že vek internetovej dospelosti sa určil na 13 rokov ako politický kompromis v zákone COPPA (Children's

Online Privacy Protection Act z 1998), nie ako odborné zhodnotenie úrovne, či miery odhadnutia možných rizík a následkov sebareprezentácie a aktivity detí v digitálnom prostredí vo veku trinástich rokov.

Sociologicky a pre diagnostiku v socioterapii zaujímavou je tá časť, kde popisuje zmeny črt sociálnych interakcií

v skutočnom svete a prechádza k tomu ako sa kvalitatívne zmenil charakter sociálnych interakcií v digitálnom priestore. Autor poukazuje na pozitívne stránky prvej masovo ovplyvnenej *generácie Z*, s ktorými ako rodičia, tak aj odborníci môžu počítať na ceste k zmene, pričom predkladá v texte základné naformulované zmeny potrebné pre zdravšie detstvo v digitálnom veku.

Prvá časť nesie názov „Prívalová vlna“, ktorá zasiahla euro-americkú spoločnosť (v origináli sa uvádza anglofónny svet) zvyšovaním úrovne závažných depresí u tínedžerov a vysokoškolákov. Údaje spomenutých porovnaní internalizovaných duševných porúch sú datované medzi

začiatkom milénia a súčasnosťou (cca 2020) poukazujúc najmä na nárast úzkosti, depresie, ADHD, neopomínajúc suicidálne sklony, suicidálne pokusy a sebapoškodzovanie a ďalšie.

Druhá časť s názvom „Pozadie. Úpadok (detstva) založeného na hre“ odkazuje na pozitívny sociálno-psychologický aspekt voľnej hry pre rozvoj zdravých psychických procesov ako budovanie reziliencie na neúspech či zranenia v hre (fyzické / psychické) formujúc tak schopnosť samoregulačných kompetencií u detí a mladistvých. Virtuálny svet tu autor označuje ako blokátor skúseností sociálneho učenia v režime objavovania. V digitálnom svete sa stretneme s nastavením psyché v režime obrany s jeho negatívnymi sociálno-psychologickými dôsledkami. Opustením voľnej hry opúšťame objavovanie a upadá nie len jednotlivci, ale celé spoločenské.

Tretiu časť nazval Haidt „Veľké predstavenie. Vzostup detstva založeného na telefóne“, kde dôležitou súčasťou textu sú štyri ujmy spôsobené negatívnym vplyvom virtuálneho sveta a sociálnych sietí, a to: *nedostatok socializácie, nedostatok spánku, roztrieštenie pozornosti a závislosť.*

„Spoločné konanie pre zdravšie detstvo“ nesie štvrtá časť knihy a v zmysle inšpirácie pre prácu sociálnych pracovníčok a pracovníkov je najprínosnejšou. Ako priamo pri práci s detským či mladistvým klientom, tak pri sanácii a následnej práci s rodinou. Opisovaná je sociálna dilema utilitárnych pascí egoistických preferencií

v rozhodovaní sa jedincov, nemysliac tak na kolektívne dobro, pričom odkazuje na problém kolektívnej akcie verus *kolektívnej reakcie* na aktuálny stav duševného zdravia generácie Z. Haidt zároveň v jedenástej kapitole poukazuje na možnosti, čo môže urobiť škola pre pozitívnu zmenu spoločnosti a ja dodávam, že okrem pedagógov tieto kompetencie tvorbu prosociálneho prostredia žiakom a študentom majú aj sociálni pedagógovia a sociálni pracovníci a pracovníčky v školskom prostredí, ktorých bohužiaľ autor v zmysle multidisciplinarity vo svojej publikácii priamo nespomína, čo považujem za negatívum v recenzovanom diele.

Mgr. Tina Katuščáková, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove